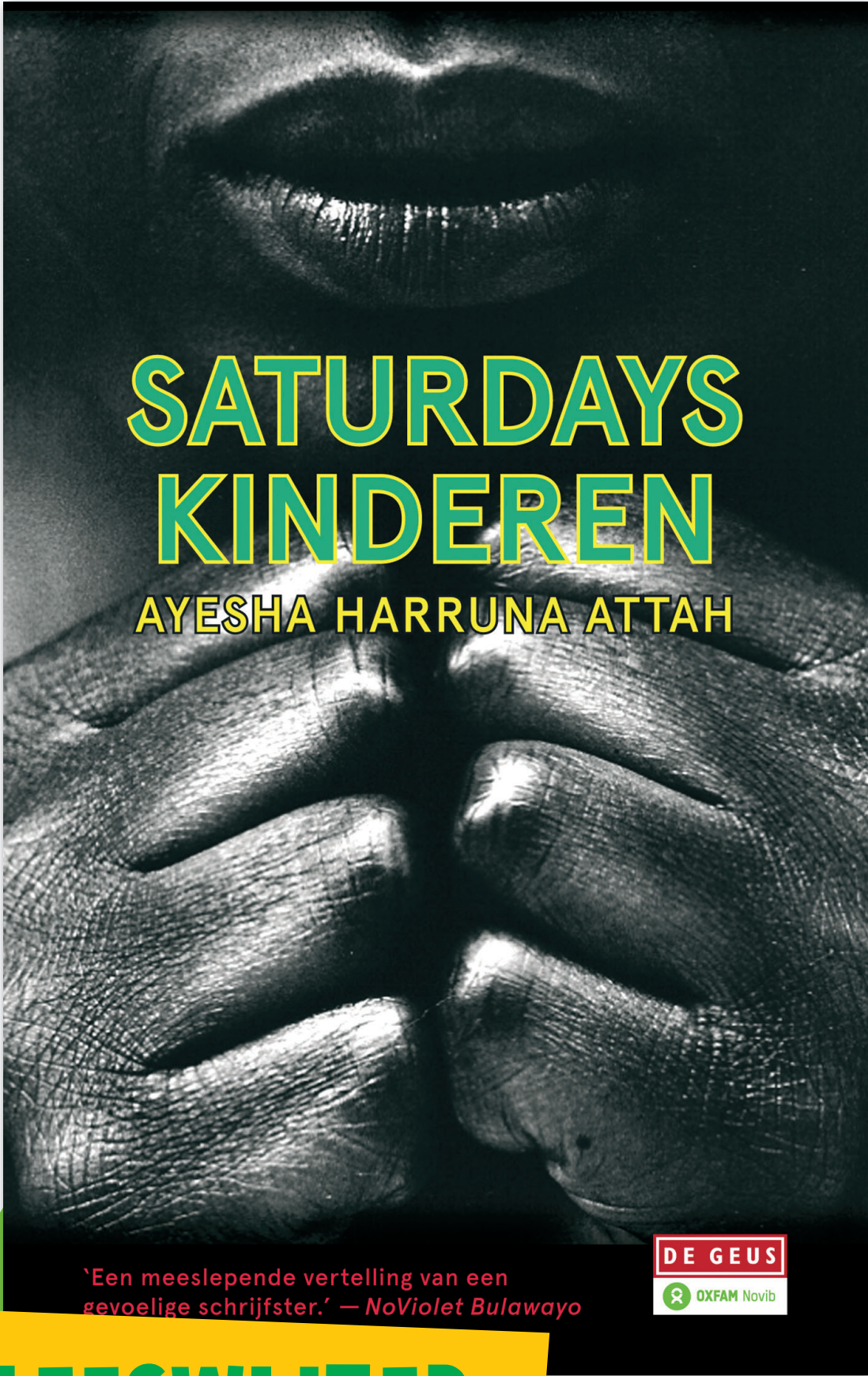

SATURDAYS KINDEREN

AYESHA HARRUNA ATTAH

'Een meeslepende vertelling van een
gevoelige schrijfster.' — *NoViolet Bulawayo*

DE GEUS

OXFAM Novib

LEESWIJZER

Ayesha Harruna Attah -
Saturdays kinderen

OXFAM Novib

AMBASSADEURS VAN HET ZELFDOEN

AYESHA HARRUNA ATTAH

SATURDAYS KINDEREN

JAAR VAN UITGAVE	2014
GENRE	Psychologische roman
OORSPRONKELIJKE TITEL:	Saturday's Shadows
VERTALING:	Paul Bruijn en Molly van Gelder
ISBN	978 90 445 3374 3
UITGEVER	De Geus i.s.m. Oxfam Novib
AUTEUR LEESWIJZER	Marlene Lunter

Ayesha Harruna Attah (Ghana) is de dochter van twee journalisten. Op haar zeventiende ging ze in de Verenigde Staten biochemie studeren om zich af te zetten tegen haar schrijvende ouders. Maar al snel moest ze toegeven dat ze ook behept was met het schrijfvirus. Ze schreef dagboeken vol en deed mee aan schrijfwedstrijden. Een studie journalistiek volgde. Ze publiceerde verhalen en artikelen in diverse tijdschriften en werd toegelaten tot een Afrikaans schrijfproject waarin ze *Harmattan Rain*, haar debuut, schreef. Met deze roman haalde ze in 2010 de shortlist van de Commonwealth Writers' Prize for Best First Book. Het boek volgt drie generaties vrouwen tegen de achtergrond van de politieke ontwikkelingen in Ghana. *Saturdays kinderen*, haar tweede roman, staat op de shortlist van het Kwani Manuscript Project, een unieke literaire prijs voor Afrikaanse schrijvers.

Het verhaal

Zahra en Theo Avoka zijn vijftien jaar getrouwd. Ze zijn beiden zo met hun eigen leven bezig, dat ze geen oog meer hebben voor elkaar.

Theo, ambtenaar op het ministerie van Binnenlandse Zaken, werkt gedwongen mee aan een biografie over Karamoh Saturday, de corrupte president van het land. Courtney Steele, een Amerikaanse, benadert hem en vraagt hem bewijzen te verzamelen tegen Saturday. Uiteindelijk treedt hij toe tot haar groep, waarin ook een zekere Diouf zit. Zahra kampt met migraineaanvallen, moet zich eigenlijk laten onderzoeken, maar stelt dit steeds uit. Intussen ontmoet ze haar oude schoolliefde Obi weer. Hij is de vader van Inaam, een klasgenootje van Zahra en Theo's zoon Kojo. Zahra begint een stiekeme relatie met Obi. Ze gedraagt zich steeds afstandelijker tegen Theo, die zich daardoor helemaal op zijn werk en de illegale groep stort.

In de tussentijd worstelt Kojo op school met ouderejaars leerlingen die hem koeioneren en met zijn verliefdheid op Inaam. Thuis zorgt het nieuwe dienstmeisje Atsu voor het huishouden en verwacht met haar lichamelijk aanwezigheid Kojo, die seksueel aan het ontluiken is. Zelf maakt ze haar eigen worsteling door in haar groei naar volwassenheid. Op de Engelse les leert ze Nasar kennen en wordt verliefd op hem. Zahra werkt bij Duell and Co, een bedrijf dat als tussenpersoon landbouwproducten doorverkoopt. Haar bazen geven haar veel verantwoordelijkheid, maar als ze een belangrijke klant kwijtraakt, krijgt Zahra de schuld en wordt op non-actief gezet.

Obi maakt uit schuldgevoelens een einde aan de relatie met haar. Hij wil met Inaam naar Engeland vertrekken. Zahra is wanhopig en blijft hem lastig vallen. Kojo en Inaam, die hun eerste liefde beleven, zitten in zak en as over hun aanstaande scheiding.

Zahra leert Auntie Adisa kennen, die aan het hoofd van een ideëel vrouwencollectief staat. Door Auntie Adisa's vragen begrijpt Zahra dat ze verkeerd bezig is.

Als ze instort, brengt Atsu haar naar het ziekenhuis. Theo, gealarmeerd, vraagt Courtney om geld voor een MRI-scan. Als hij met haar check op weg naar het ziekenhuis is, wordt hij opgepakt omdat hij verdacht wordt van een samenzwering tegen de president. Hij wordt bijna een week verhoord en mishandeld. Als Diouf bekendt dat hij als eenling een coup voorbereidde, wordt Theo vrijgelaten. Zahra wordt geopereerd en bekendt aan Theo haar ontrouw. Hij is wanhopig, stort zich eerst op een onderzoek naar de dood van zijn vader maar probeert dan zijn huwelijk te redden. Zahra gaat naar Auntie Adisa om te herstellen.

Atsu trouwt met Nasar. Na de scheiding van Theo en Zahra blijft ze voor Theo werken. Ze heeft haar Engelse cursus bijna afgerond en wil zich daarna voor een typecursus inschrijven. Ze begrijpt dat een huwelijk moed vereist.

Personages

Zahra (ongeveer 35 jaar) komt uit het armoedige noorden, maar uit een rijke familie. Ze heeft een slank figuur en een donkere huidskleur. Ze is enig kind. Met haar vader had ze een sterke band, die voedde haar meer op als een jongen dan als een meisje. De band met haar moeder is er een van haat-liefde.

Zahra heeft in Engeland gestudeerd en maakt in haar geboorteland snel carrière. Ze is impulsief, besluitvaardig en gewend alles te regelen. Dat verandert als ze ziek wordt. Ze verliest haar doortastendheid en wil dat anderen de

beslissingen nemen.

Obi, haar grote jeugdliefde, is ze nooit vergeten. Voor haar huwelijk met Theo heeft ze diverse seksuele partners gehad. Als Theo haar voor het eerst ontmoet, valt hij voor haar ondeugendheid, speelsheid en energie. Inmiddels groeien ze uit elkaar. Zahra heeft wel last van schuldgevoelens als ze een buitenechtelijke relatie begint. Als Obi het uitmaakt, wordt ze wanhopig.

Door haar huwelijk bekeert ze zich tot het methodisme.

Door haar rijke afkomst en haar scholing kijkt ze op anderen neer. Auntie Adisa wijst haar weer op wat echt belangrijk is in het leven en Zahra voelt dat ze een gewoon boerenmeisje is. Ook haar ziekte maakt haar nederig.

Theo (1955) komt uit een gezin van zes kinderen. Zijn strenge vader was minister, zijn moeder overleed toen Theo tien was. Hij volgde een universitaire studie en was als student vol zelfvertrouwen. Hij ambieerde het voorzitterschap van de studentenraad, maar raakte zijn vertrouwen kwijt toen zijn vader in opspraak kwam. In 1974 ging hij op het ministerie van Buitenlandse Zaken werken om de zaken rond zijn vaders dood recht te zetten. In 1977 wilde hij een andere baan, maar hij bleef zitten. Hij schrijft nu speeches voor minister Osei-Mintah en werkt mee aan de biografie van staatshoofd Saturday, die hij lang als een verlosser ziet.

Toen Theo Zahra ontmoette had hij al een relatie waarover hij niet tevreden was en die hij liet voortduren. In 1978 trouwt hij met Zahra.

Hij treedt tot Courtneys groep toe om Zahra en zijn (overleden) vader te bewijzen dat hij geen zwak karakter heeft. Ook ziet hij het als een mogelijkheid om de daders voor zijn vaders dood te laten boeten. In de gevangenis beseft hij dat hij weinig contact heeft met zijn zoon. Hij is eigenlijk teleurgesteld als hij wordt vrijgelaten, omdat hij dan geen held meer kan zijn en eerder een lafaard is. Zahra's ontrouw vindt hij erger dan de mishandelingen in de gevangenis. Hij vergelijkt het met het verraad van Saturday jegens zijn vader, laat zich hierdoor meeslepen, krijgt waanzinnige gedachten en begrijpt uiteindelijk dat hij zich beter kan richten op het redden van zijn huwelijk. Hij is een topper, een denker, iemand die veel tijd nodig heeft om tot een besluit te komen, maar heeft hij het eenmaal genomen, dan komt hij er niet meer op terug. Zahra noemt hem braaf, zorgzaam en trouw.

Kojo (13-14 jaar) is de enige zoon van Zahra en Theo. Hij is iemand die goed weet wat hij wil. Hij weet door te drijven dat hij naar de dure International Secondary School mag. Als hij er later weer af wil, krijgt hij ook daarin zijn zin,

hoewel het een poos duurt.

Onzeker en aarzelend, zoals zijn vader, is hij in zijn verliefdheid. Met een slimme list – hij vraagt aan de wiskundelerares of Inaam hem bijles mag geven – krijgt hij contact met Inaam. Boos en onverzettelijk is hij als hij ontdekt wat zij voor hem verzwijgt. Sportief is hij niet, hoewel hij door zijn woede een hardloophwedstrijd wint. Hij ontluikt seksueel, en hoewel verliefd op Inaam, maakt het volle figuur van Atsu hem in de war. Hij voelt aan dat er iets niet goed zit tussen zijn ouders.

Hij houdt van hiphopmuziek. Met zijn oma heeft hij een goede band.

Atsu (19) is een bescheiden meisje uit een dorp. Sinds vijf maanden werkt ze als dienstmeisje bij Theo en Zahra. Hoewel dorps en bangelijk, neemt ze haar eigen besluiten. Zo is ze twee jaar geleden tot het christendom bekeerd en blijft ze tegen haar moeders wil bij Theo en Zahra werken. Haar droom is om een eigen atelier te beginnen en daarvoor moet ze leren lezen en schrijven. Ze krijgt het voor elkaar dat Zahra haar lessen betaalt. Als Nasar haar het hof maakt, worstelt ze als goede christen met haar seksuele gevoelens. Ze twijfelt er aan of hij betrouwbaar is. Ze neemt de tijd om hem goed te leren kennen.

Mma, Zahra's moeder, heeft overal aanmerkingen op als ze bij Zahra logeert. Zij verbood jaren geleden een huwelijk tussen Zahra en Obi omdat hij uit een vijandelijke stam komt. Naar Kojo toe is ze liefdevol en ze leert hem koken. Ze heeft er spijt van dat ze niet naar school is gegaan en is, hoewel ze dat niet laat merken, trots op haar dochter.

Zahra's vader zorgde er als jonge man voor dat hij een universitaire studie kon volgen. Daarna dreef hij een eigen boerderij en doceerde hij landbouwkunde. In zijn huwelijk heerste de traditionele man-vrouwrolverdeling.

Linus, de vader van Theo, groeide op in een vissersdorp. Hij was een strenge, afstandelijke vader voor zijn zes kinderen. Hij is christelijk, maar ook bijgelovig. Hij is minister van Binnenlandse Zaken. In 1973 wordt hij beschuldigd van het verduisteren van geld en van samenzwering tegen de regering. Een jaar later wordt hij geëxecuteerd.

Mevrouw Akakpo, Atsu's moeder, heeft een zwaar leven. Toen Atsu vier was, liet haar man haar in de steek. Ze was lang depressief, daarna werd ze heel streng voor Atsu. Toen Atsu tien was, kreeg haar moeder een relatie met een getrouwde man die zich nog nauwelijks liet zien nadat

ze twee zonen van hem had gekregen. Haar liefde voor Atsu kan ze niet tonen en als Atsu thuis is, is ze kortaf en chagrijnig tegen haar. Ze doet later nog een poging om Atsu terug naar huis te halen. Atsu ziet het als een middel van haar moeder om haar liefde te tonen.

Inaam (13 of 14) is de dochter van Obi. Ze is heel intelligent, 'weird en cool'. Ze heeft een afrokapsel en draagt een grote bril. Ze wil ruimtevaartingenieur worden. Zij neemt het initiatief om Kojo te kussen. Als haar vader met haar naar Engeland wil, heeft ze het er moeilijk mee.

Obi Majid is weduwnaar. Zijn vrouw pleegde zelfmoord en hij treurt nog om haar dood. Hij heeft in Engeland gestudeerd en werkt nu als chemicus bij Unilever. Hij is agnost. Hij is tegen de regering van Saturday.

Nasar is Atsu's klasgenoot bij de Engelse les. Hij is nu beveiligder, maar hij is één van 'Saturday's Boys' geweest. Hij maakt Atsu het hof en geeft niet op.

Karamoh Saturday wordt de Doctor genoemd. Hij is de eerste president van de jonge republiek. Hij groeide op in een arm dorp. Zijn vader, een apotheker, had verschillende vrouwen en tien kinderen bij Karamohs moeder. Alleen de jongens mochten naar school en Karamoh studeerde psychologie.

In 1975 kwam hij via een militaire coup tegen president Adama Longman aan de macht. Begin jaren negentig beëindigt hij zijn militaire regime en laat zichzelf benoemen tot president van de nieuwe democratie. Hij belooft verbetering voor het land en wil de oude regering laten boeten, maar komt zijn belofte niet na. Onder zijn bewind verdwijnen er mensen, moeten landbezitters hun grond afstaan, worden de rijken rijker en de armen armer. Saturday leeft in weelde, terwijl de burgers armoede lijden. Hij is bijgelovig en wordt beschuldigd van juju (zwarte magie), maar ontkent dat. Zijn luxueuze huis staat op de hoogste heuvel van de stad. In 1992 is hij in de zeventig.

William Sangare, nu luisterend naar de naam Diouf, is de voormalige rechterhand van Saturday. Na een ruzie zat hij een poos in Amerika. Hij maakt deel uit met Zibrim, Miss Olympio en Theo van de groep die o.l.v. Courtney naar bewijzen tegen Saturday zoekt. Als hij wordt opgepakt, neemt hij alle schuld op zich en spreekt van een eenmansactie.

Mevrouw Diouf, zijn vrouw, is wiskundelerares op de school van Kojo en Inaam.

Courtney Steele is een Amerikaanse die toezicht heeft gehouden op de verkiezingen. Theo vindt haar vurig en onbevreesd. Zij vraagt hem bewijzen tegen Saturday te verzamelen. Achteraf vraagt hij zich af of zij hem en de anderen in de val heeft laten lopen.

Zea, echte naam Koffie Conde, is bevriend met Theo sinds hun studententijd. Hij studeerde landbouwkunde en is nu importeur van levensmiddelen en eigenaar van oppositiebladen. Hij heeft geen vertrouwen in de regering van Saturday.

Mabel is zijn vrouw. Ze heeft weinig opleiding en heeft nooit gewerkt. Ze is nogal opschepperig over hun leven in welstand. Zahra noemt haar een 'omhooggevalen troela'. Mabel ziet dat Theo en Zahra relatieproblemen hebben

Anna is Zahra's vriendin. Zahra neemt haar in vertrouwen. Anna is een modefreak. Ze is getrouwd en heeft jonge zonen.

Somto en Emma, broer en zus, drijven *Duell and Co.* Ze laten belangrijke beslissingen aan Zahra over, omdat ze te lui zijn om zich in de zaken te verdiepen. Als de hogere bazen uit Londen Zahra op het matje roepen, schieten ze haar niet te hulp.

Auntie Adisa, ex-onderwijzeres, is hoofd van een idealistische vrouwenlandbouwcoöperatie. Zij gelooft dat alle gebeurtenissen een reden hebben. Ze confronteert Zahra met haar levenswijze.

Thema

Mensen beginnen vol liefde en idealen aan een relatie, willen het in alle opzichten beter doen dan hun ouders, maar als ze zich laten meesleuren in de maalstroom van het leven, niet meer met elkaar communiceren of zelfs geheimen voor elkaar hebben, vervreemden ze van elkaar. Dit speelt in alle liefdesrelaties in de roman een rol, maar ook in de ouder-kindrelaties.

Zahra houdt nog wel van Theo, maar voelt zich niet meer tot hem aangetrokken. Als ze ziek wordt en doodsbang is, neemt ze hem niet in vertrouwen. Ze begint een stiekeme relatie met Obi. Theo vraagt niet aan haar waarom ze zo afstandelijk is, maar stort zich op zijn werk en houdt de ontwikkelingen daarvoor haar verborgen. In plaats van met haar te praten, hoopt hij indruk op haar te maken door mee te werken aan een samenzwering tegen de president. Kojo en Inaam zijn dolverliefd op elkaar, maar Inaam trekt zich terug als ze weet

dat ze met haar vader zal emigreren, in plaats van het aan Kojo te vertellen. Kojo is daar zo boos over als hij het ontdekt, dat hij haar niet meer wil zien. Atsu vindt het moeilijk Nasar te vertrouwen. Pas als hij openlijk is over zijn verleden, vinden ze elkaar. Atsu komt tot het inzicht dat er moed nodig is om een huwelijk te laten slagen. Haar ouders hebben haar geen goed voorbeeld gegeven. Bij Zahra thuis was haar vader de baas. Theo heeft zijn moeder nauwelijks gekend. Zijn vader was een afstandelijke man. Zowel Theo als Zahra zien niet wat er zich onder hun eigen dak afspeelt. Ze hebben nauwelijks contact met hun eigen zoon, Zahra wat meer dan Theo, en Atsu kennen ze al helemaal niet. Maar ook Atsu en Kojo kennen Theo en Zahra niet. Dat ze niet weten waar Theo mee bezig is, is logisch, maar dat Zahra een minnaar heeft, horen ze van buitenstaanders. De relatie tussen Zahra en haar moeder is slecht. Pas nadat Zahra is geopereerd, krijgen ze een beter contact.

Motieven en symbolen

> Ontrouw

Zahra is Theo letterlijk ontrouw. Figuurlijk ontrouw aan elkaar zijn Zahra en Theo allebei, ze nemen elkaar niet in vertrouwen. Ook Inaam neemt Kojo niet in vertrouwen.

Het motief van ontrouw speelt ook in de relatie die Atsu's moeder met een getrouwde man heeft en ook bij Nasars vriend Harry.

> Schuldgevoelens, schaamte, spijt, boetedoen en straf en

vergeving komen uit de ontrouw voort. Zahra denkt dat ze me haar ziekte gestraft wordt voor haar ontrouw. Ze wil in eerste instantie zichzelf vergeven voor wat ze haar gezin aandoet (p.186), na haar operatie vraagt ze vergeving aan Theo. Later heeft ze last van het 'beest van schaamte en schuld' (p.346) dat zich tussen hen heeft genesteld waardoor toenadering niet mogelijk is. Theo ziet haar bekentenis als boetedoening, een manier om 'genade te vinden in Gods ogen' (p.331).

Atsu voelt zich schuldig over haar seksuele fantasieën.

Zahra vraagt na haar operatie aan Auntie Adisa en haar moeder waar die spijt van hebben. Auntie Adisa heeft er spijt van dat ze veel niet heeft gedurfd. Ze noemt zichzelf een lafaard.

Zahra's moeder heeft er spijt van dat ze, hoewel het mogelijk was, niet naar school is gegaan. Zahra heeft er spijt van dat ze vooral aan zichzelf heeft gedacht en geen betere echtgenote en moeder is geweest. Ze vindt dat ze weinig offers heeft gebracht, wat vrouwen van de generatie van haar moeder en Auntie Adisa wel hebben gedaan.

> Ziekte

Zahra heeft steeds meer last van migraine. Ze laat zich pas onderzoeken als ze zware klachten heeft. Uiteindelijk wordt ze aan een gezwel in haar hersenen geopereerd. Het gezwel heeft haar oogzenuw aangetast. De beschadigde zenuw symboliseert dat Zahra, maar ook de andere personages, geen goed zicht hebben op wat er gebeurt en dat de personages elkaar niet kennen.

> Corruptie, moorden, verdwijningen

Het militaire regime van Karamoh Saturday was corrupt, maar ook als hij het land omvormt tot een democratie, blijft het corrupt. Landbezitters worden onteigend, zoals Zahra's familie, de machtigen verrijken zich ten koste van de armen. Saturday's Boys moeten opstandigen in het gareel houden en doen dat met geweld. De lastigsten worden vermoord of verdwijnen, zoals de echtgenoot van Auntie Adisa, een advocaat die in opstand kwam tegen de grondonteigening. Voor Saturday de macht greep was er een dictatoriaal regime waaronder Theo's vader minister was. In hoeverre de beschuldiging van zijn vader terecht was, kan Theo niet achterhalen.

> Ontwakende seksualiteit, volwassen worden

Zowel Kojo als Atsu zijn jonge, opgroeiende mensen die zich een weg in het leven zoeken. Ze ontwaken seksueel. Atsu heeft het daar moeilijker mee dan Kojo. Zij maakt zich los van haar moeder en groeit uit tot een volwassen vrouw die haar eigen beslissingen neemt. Ook Kojo wil niet als zijn ouders worden: 'Gewoon de hele tijd op elkaars lip zitten en naar saaie documentaires kijken. Het leven is toch opwindender dan dat?' (p.214). Zahra heeft zich ook tegen haar moeder en het eenvoudige boerenleven afgezet en komt nu tot de conclusie dat ze eigenlijk op het platteland hoort en ze zoekt toenadering tot haar moeder. Ze vraagt zich af: 'Waarom komt iedereen in opstand als hij jong is en wil niets meer met zijn ouders te maken hebben?' (p.265).

> Geloof, bekering en twijfel aan het geloof

Zahra heeft zich tegen haar moeders wil tot het methodisme, het geloof van Theo, bekeerd. Haar moeder is waarschijnlijk moslim. Zij keurt het drinken van alcohol af en als zij gaat bidden, klatert het water in de badkamer (p.58), wat op de rituele wassing van moslims voor het gebed kan wijzen. Zahra en Theo twijfelen nu aan het bestaan van God. Theo noemt Saturday wel 'de verlosser'. Op de school van Kojo wordt gebeden voor het eten. Obi is een agnost. Atsu heeft zich tot het christendom bekeerd en probeert een goede christen te zijn.

Structuur, tijd en plaats

Saturdays kinderen telt 46 hoofdstukken die genummerd zijn en een titel dragen.

De hoofdstukken volgen afwisselend de vier hoofdpersonages:

Theo, Zahra, Kojo en Atsu. Zahra heeft dertien hoofdstukken, Theo twaalf, Atsu elf en Kojo tien. De meeste pagina's zijn voor Zahra: 105. De anderen hebben ongeveer evenveel pagina's: Atsu heeft er 82, Theo 75 en Kojo 73.

Twaalf hoofdstukken dragen dezelfde titel: *The Daily Post*.

Het zijn krantenartikelen die ook een datum, een vaste standaardregel – 'Boven op het nieuws. Sinds 1952' – en een kop dragen. Ook de naam van de auteur is vermeld: Theo Avoka. Deze artikelen zijn gepubliceerd tussen 23 september 1996 en 7 juli 1997. Zahra leest ze later.

De gebeurtenissen zelf spelen zich af van net voor kerstmis 1992 tot ergens halverwege 1993. In hoofdstuk 45 is Atsu een jaar getrouwd, het is dan 1994. Hoofdstuk 46 begint iets eerder als Zahra herstellende is en eindigt later als ze Theo's artikelen leest.

Theo schrijft in zijn artikelen over het verleden, over zijn jeugd in de jaren zestig en over de jaren zeventig: zijn studententijd, het moment dat hij voor het ministerie ging werken, zijn ontmoeting en huwelijk met Zahra (1977), maar ook naar het jaar waarin zijn vader werd geëxecuteerd en waarin Saturday aan de macht kwam (1974). Ook Zahra en Atsu denken terug aan hun jeugd.

De roman speelt zich af in de regeringsstad van een Afrikaans land dat niet bij naam wordt genoemd. Het is waarschijnlijk gemodelleerd naar Ghana, maar wordt nergens zo genoemd. Wel heeft Atsu een 'Ghana-Must-Go-raffiatas' (p.103). Theo, Zahra en Saturday zijn opgegroeid in dorpen in het arme noorden van het land.

Verteller en perspectief

Saturdays kinderen heeft vier vertellers en een viervoudig perspectief. De drie gezinsleden Theo, Zahra en Kojo vertellen vanuit een ikperspectief. Dienstmeisje Atsu heeft een personale verteller die vanuit Atsu's perspectief vertelt. Theo is als schrijvende ikverteller een vertellende ik¹, hij schrijft op wat er is gebeurd: 'Ik zal nu beschrijven hoe de zaken steeds verder uit de hand liepen' (p.153).

Ook Zahra is een vertellende ik: 'Ik weet precies wanneer ik besmet raakte' (p.7).

Kojo (ik) en Atsu's personale verteller vertellen in de tegenwoordige tijd, Zahra en Theo vertellen, zoals dat bij vertellende ikvertellers past, in de verleden tijd. Soms is Theo even als belevende ikverteller² in de tegenwoordige tijd aan het woord.

De personale verteller die Atsu's perspectief volgt, doet op p.279 een vooruitwijzing: 'Atsu gaat naar bed, en zwijgt over wat hun leven binnenkort zal veranderen'. Hij neemt dan even de gedaante aan van een auctoriale verteller³.

Schrijfstijl

Attah gebruikt voor elk van haar vier personages een eigen stijl. Theo heeft in zijn artikelen een populaire schrijfstijl. Zahra's stijl is die van een goed opgeleide, impulsieve vrouw. Atsu's stijl is die van een jong, ongeletterd meisje en die van Kojo die van een intelligente, zoekende puberjongen.

De hoofdstukken vanuit het perspectief van Atsu en van Kojo staan in de tegenwoordige tijd, die van Zahra en Theo in de verleden tijd. Theo gebruikt zo nu en dan de tegenwoordige tijd. Acties wisselen af met vlotte dialogen en uitgebreide reflecties. Alle personages denken veel na over zichzelf en de gebeurtenissen.

Attah maakt gebruik van intertekstualiteit⁴. Kojo noemt Inaam Jezebel (p.212), Zahra verwijst naar de kinderboekenschrijver Dr. Seuss (p.216).

Van personificatie⁵ is sprake in zinnen als: 'Mijn zwijgzaamheid krijgt vingers en klauwt door de lucht' (p.36), en 'dat beest van schaamte en schuld, dat beest van niet-het-eerst-je-mond-opendoen had zich tussen ons genesteld' (p.346).

Vergelijkingen⁶ zijn er ook: 'Mensen op het marktplein zijn net vliegen die zich op een moot gezouten tilapia storten' (p.38) en: 'de rij lijkt nu wel een grote groep mieren die vechten om wat suiker' (p.40).

¹ Een ikverteller die achteraf het verhaal vertelt en zo terugkijkt op de gebeurtenissen.

² Ikverteller die vertelt op het moment dat hij de gebeurtenissen meemaakt.

³ Een alwetende verteller die boven het verhaal staat. Hij kan alles overzien, zich in elk personage verplaatsen, vooruitwijzingen doen en de lezer rechtstreeks aanspreken.

⁴ Het verwijzen naar of aanhalen van een andere tekst.

⁵ Een begrip of voorwerp wordt als een persoon voorgesteld.

⁶ Het vervangen of vergelijken van woorden op grond van overeenkomst.

Titelverklaring en motto

De artikelen van Theo worden onder de titel *Saturday's People* (p.153) gepubliceerd in *The Daily Post*. Hij noemt de inwoners van het land ook zo: 'De Doctor leek het land werkelijk als zijn bezit te beschouwen: zijn burgers, u dus, waren zijn kinderen. Saturday's people.' (p.331). Alle personages moeten leven onder het juk van de corrupte president. Zo is Zahra's familie hun land kwijtgeraakt en is Theo's vader waarschijnlijk door toedoen van Saturday geëxecuteerd.

Nasar heeft deel uitgemaakt van een groep gewelddadige jonge jongens die bekend stond als 'Saturday's Boys' en in naam van Saturday de mensen in het gareel hield.

De oorspronkelijke titel luidt: *Saturday's Shadows*. Terwijl Saturday verbetering beloofde nadat hij het militaire regime in een dictatuur had omgezet, zijn de burgers er eerder op achteruit gegaan dan op vooruit.

Het boek heeft een Ghanees gezegde als motto: 'Wie niet de tijd neemt voor zijn ziekte, krijgt alle tijd om te sterven.' Het motto verwijst rechtstreeks naar Zahra's ziekte, maar kan ook verwijzen naar het 'zieke' land en de 'zieke' relatie tussen Zahra en Theo.

→ Discussiepunten

1. Voor welk personage brengt u de meeste sympathie op?
2. Driemaal is er een ikverteller aan het woord, eenmaal een personale. Wat doet dat met het verhaal en wat met u als lezer?
3. Op welke wijze brengt u het motto in verband met het land waarin de roman zich afspeelt?
4. Beschrijf Theo en Zahra vanuit Kojo en vanuit Atsu.
5. Welk beeld heeft Kojo van Atsu?
6. Welk(e) argument(en) kunt u bedenken waarom de hoofdstukken van Kojo en Atsu in de tegenwoordige tijd staan en die van Zahra en Theo in de verleden tijd?
7. De hoofdstukken vanuit Atsu's perspectief zijn de enige die geen ikverteller hebben. Wat zou(den) daarvoor de reden(en) zijn?
8. Welk antwoord hebt u op Obi's vraag: 'Wat voor zin heeft het eerst iets te hebben, het dan te verliezen, en dan een bodemloze leegte te ervaren die niet te vullen is?' (p.118)
9. 'Dagdromen zouden eigenlijk dagdromen moeten blijven,' vindt Zahra (p.169). Bent u het met haar eens? Toch gaat ze een relatie met Obi aan. Waarom leeft ze niet naar haar eigen mening?
10. 'Liefde zit niet in je hart, maar dieper, in je buik', zegt Zahra tegen Kojo (p.188). Wat heeft Kojo aan deze omschrijving? Op welke manier zou u liefde omschrijven?
11. 'Als je je slecht gedraagt, roep je slechte dingen over jezelf af', zegt Zahra (p.221). Hoe ziet u dat?
12. Obi zegt tegen Inaam: 'Dat is volwassen worden. Leren dat je niet alles kan krijgen en dat je iets wat je niet kan vasthouden, moet loslaten' (p.327). Op welke manier leven de verschillende personages hierna?
13. Kojo zegt: 'Als je iets hebt gevonden dat best wel goed bevalt, dan moet je ervoor knokken het te behouden, anders dwingt het leven je om op zoek te gaan naar iets beters, en vaak lukt dat gewoon niet' (p.339). Welke personages doen dat en hoe doen ze dat?
14. Welke symbolische betekenis ziet u in de parelhoenders op p.342?
15. Welke invloed heeft het leven onder een corrupte regering op het ontsporen van de relatie tussen Zahra en Theo? Hoe zou hun relatie zijn verlopen als ze in een 'echte' democratie hadden geleefd?
16. Waarom laat Zahra zich zo lang niet goed onderzoeken? Waarom verzwijgt ze voor Theo en Kojo dat ze iets mankeert?
17. Wat betekent Auntie Adisa voor Zahra?
18. Welke rol speelde Courtney volgens u?
19. Zahra en Theo hebben het niet gered. Had u dat verwacht? Waarom is het ze niet gelukt? Ziet u nog een kans voor hen?
20. Denkt u dat Atsu en Nasar een goede relatie hebben en houden?
21. Wat zouden Theo en Atsu van Kojo kunnen leren?
22. Welk beeld krijgt u van Kojo in hoofdstuk 45?
23. Welke titel vindt u het meest passend, de oorspronkelijke of de Nederlandse?
24. Op welke manier heeft de roman u verrijkt?